

IMAGOLOGIA LITERARĂ: DE LA CADRUL SISTEMICO-STRUCTURANT LA CONCEPTE OPERAȚIONALE

Elena PRUS

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Lucrarea de doctorat în filologie a Elisavetei Iovu cu tema „Imagologia literară: școli, direcții, metode” (Program de doctorat 622.03. Teoria literaturii; Conducător: Aliona GRATI, dr. hab., conf. univ.) ține de domeniul teoriei literaturii, afirmat în RM, dar la care puțini se raliază în virtutea complexității sale de ordin euristic. Or, vom constata la etapa actuală că teoria literaturii a schimbat în mod radical natura studiilor literare. Orice teorie este un ansamblu de perspective sub formă de școli, direcții și metode care s-au succedat în timp, configurând evoluția și formatând conceptele unei noi direcții – cea a imagologiei literare.

Fiind ea înseși la bază un gen hibrid nou apărut în epoca lui Goethe, Carlyle, Eminescu și Emerson, teoria literară/literaturii „a ajuns să desemneze opere care reușesc să provoace și să impună direcții noi în alte domenii decât cele de care acestea par să aparțină”, cum consemnează Jonathan Culler de la Universitatea Cornell. Vom constata că, din ce în ce mai mult, scrieri din afara domeniului studiilor literare au fost preluate de filozofi, antropologi, culturologi, sociologie, psihanaliză, care oferă explicații noi și convingătoare în analiza textelor de ficțiune. Acesta este cadrul în care se situează domeniul relativ nou de imagologie și deschiderile lui spre literatură. Argumentele din alte științe socio-umane au devenit sugestive/productive și pentru domeniul imagologiei literare, fundamentând caracterul interdisciplinar prin elucidarea filozofiei istoriei mentalităților, psihologiei sociale și etnopsihologiei, aspectului comparativ și antropologic.

Lucrarea Elisavetei Iovu ne servește tot platoul de discuții intelectuale ale cadrului formator al noului domeniu, constituit preponderent de vârfurile școlii franceze luate în vizor prin expunerea teoriilor fondatoare ale lui Fernand Baldesberger, ale continuatorilor Jean-Marie Carré și contribuțiile lui Guyard sau René Wellek etc. Inventorierea tipurilor și direcțiilor de cercetare ale imagologiei face parte din crearea cadrului sistemic-structurant care oferă osatura unui domeniu bine conturat al imagologiei literare. Școala franceza bine ancorată deja în „filozofia imaginii” a lui Jean-Jacques Wunenburger sau în mai recentul „destin al imaginilor” al lui Jacques Rancière. Aici vom mai sublinia autoritatea școlii franceze în domeniul noii științe a sistemicii, extrem de utilă la formularea a oricăror noi domenii. Or, oferind o explicație sistematică a naturii imagologiei și a metodelor pe care le pune la dispoziția analizei literare, imagologia literară propune și o reflecție sistemică asupra calităților distinctive ale imaginii în textul ficțional. Analiza surselor în mai multe limbi întreprinsă în lucrarea Elisavei Iovu este o altă calitate distinctivă a aspectului comparatist al lucrării în discuție.

Viziunea unui popor/individ despre felul în care este reprezentat de un alt popor/individ și despre felul în care își creează o imagine despre alt popor/individ a însoțit umanitatea dintotdeauna, doar că s-a constituit într-un domeniu de cercetare bine conturat destul de recent în comparație cu alte științe culturologice,

antropologice sau istorice cărora le este afiliată. Or, la această etapă, imagologia se poziționează ca o metodologie novatoare pentru majoritatea disciplinelor socio-umane cu care interferează. Autoarea definește foarte exact disciplina căreia îi consacră studiul printr-o formulă laconică pertinentă drept „o educație multiculturală care ajută omenirea la o înțelegere interculturală. Ea contribuie la cunoașterea de sine a unui popor și a felului în care este văzut de alt popor.”

Viziunea unui popor/individ despre felul în care este reprezentat de un alt popor/individ și despre felul în care își creează o imagine despre alt popor/individ a însoțit umanitatea dintotdeauna, doar că s-a constituit într-un domeniu de cercetare bine conturat destul de recent în comparație cu alte științe culturologice, antropologice sau istorice cărora le este afiliată. Or, la această etapă, imagologia se poziționează ca o metodologie novatoare pentru majoritatea disciplinelor socio-umane cu care interferează. Autoarea definește foarte exact statutului de disciplină autonomă al imagologiei literare printr-o formulă laconică pertinentă drept „o educație multiculturală care ajută omenirea la o înțelegere interculturală. Ea contribuie la cunoașterea de sine a unui popor și a felului în care este văzut de alt popor.”

În linii mari, Imagologia literară contribuie la interpretarea textului în globalitatea și profunzimea sa ideatică și expresivă. Următorul nivel al exegezei întreprinse este definirea conceptelor operaționale ale imagologiei literare. Printre ele, se evidențiază cu siguranță *imagoטיפurile* unei culturi sau națiuni, care sunt la baza identificării patrimoniului continentelor/regiunilor/țărilor, dar și a epocilor și raselor. Vom adăuga că aceste reprezentări alimentate de curiozitatea pentru cunoașterea și compararea diferitor spații și culturi, au stat la baza politicilor coloniale și naționale, șovinismului sau xenofobiei.

Astfel, deducem din lucrarea doctorală că importanța acestui nou domeniu imagologic este de a specifica singularitatea unei opere, a unei culturi, a unei națiuni. Imagologia permite o diferențiere la nivelul autorilor, culturilor, națiunilor, iar la nivelul personajelor – crearea unui sistem de imagoטיפuri. Este vorba de reînscriserea reflexiei literare într-o analiză generală și comparată. De aici cadrul foarte oportun de analiză concretă pe textele lui Mircea Eliade.

Din punct de vedere literar, cercetarea Elisavetei Iovu întrunește analiza socio-antropologică a textului literar, a sistemului de personaje, dar și a scenariului ca idee unde imaginea se va înscrie plecând de la modelul istoriei mentalităților. Aici vom preciza că imaginea este un fapt de cultură, care se integrează într-un univers simbolic al imaginarului. De aceea imaginea are nu atât valoare analogică și sens denotativ, cât unul conotativ, intrând într-un sistem de sens generat de globalitate a textelor lui Eliade. Elisaveta Iovu a depășit greșeala pe care o comit unele analize curente care recurg la confruntarea literaturii cu realitatea, ceea ce este inutil într-un studiu literar. Imaginea este foarte corect plasată în universul imaginar căruia îi aparține.

Elisaveta Iovu urmărește și analizează la Eliade lucruri definitorii, și anume: cum imaginea unui demers teoretic comparatist ține cont de interpretarea unui ansamblu de texte. Regăsim convingător interpretate reprezentarea realității culturale prin care Eliade elaborează și traduce spațiul și imagoטיפurile specifice țării, care pentru el a devenit o patrie spirituală. Găsim în opera sa un repertoriu de imagini și idei care compun arsenalul unei opere unitare, analizată cu instrumente imagologice convingătoare în lucrarea doctorală a Elisavetei Iovu.